

Jelentés

**Az Országgyűlés Számvevőszéki és költségvetési
bizottságának**

**A 2002-2010 közötti államadósság-növekedés
okait vizsgáló albizottság tevékenységéről**

2011. július 31.

1. Az Albizottság összegző megállapításai

Magyarország legnagyobb problémáját ma a súlyos eladósodottság jelenti. A 2002 és 2010 között hivatalban volt szocialista kormányok bünt követtek el azzal, hogy súlyosan eladósították és ezzel a végletekig kiszolgáltatottá tették Magyarországot, ezen nyolc év alatt ugyanis 50%-ával nőtt hazánk GDP-hez mért államadóssága. Az Albizottság vizsgálata egyértelművé tette, hogy az államadósság drámai mértékű növekedését nem nemzetközi gazdasági folyamatok, hanem a szocialista kormányok hibás, rossz gazdaságpolitikai döntései okozták. Ezen döntések háttérében részint alkalmatlanság, részint pedig a magánérdekek közérdek fölé helyezése állt.

Medgyessy Péter elismerte, hogy kormánya 2002-ben egy jó állapotban lévő gazdaságot vehetett át, Bajnai Gordon 2009-et illetően már összeomlás szélén álló gazdaságról beszélt, a nemzeti ügyek kormányának pedig rendkívüli gazdasági intézkedéseket kellett bevezetnie hazánk talpon maradása érdekében. Mindez egyértelműen bizonyítja, hogy súlyos felelősség terheli Medgyessy Pétert, Gyurcsány Ferencet, Bajnai Gordont, valamint kormányaikat.

Gyurcsány Ferenc az őszi beszédében világossá tette: „Majdnem beledöglöttem, hogy másfél évig úgy kellett tenni, mintha kormányoztunk volna, ehelyett hazudtunk reggel, éjjel, meg este.” Ez a végighazudott, valós kormányzati munka nélküli időszak végzetesnek bizonyult: Magyarországot teljesen kiszolgáltatottan, felkészületlenül érte a gazdasági válság, ezért a pénzügyi összeomlás elkerülése érdekében elsőként szorultunk nemzetközi szervezetek segítségére. Közben a Gyurcsány-kormány gazdaságpolitikája is kudarcot vallott: az egymást követő megszorító csomagok ellehetetlenítették a gazdasági növekedést, folyamatosan növelték a munkanélküliséget, ezzel pedig rohamosan növelték az államadósságot.

Magyarország hitelessége is mélypontra került a gazdasági adatok folyamatos meghamisítása miatt. Bebizonyosodott, hogy a költségvetési hiány mértékét is rendre meghamisították, átverve nemcsak minden magyar embert, hanem az egész Európai Uniót is, vagyis ahogy Gyurcsány Ferenc Balatonöszödön fogalmazott: „Veres Janinak igaza van. Lehet még egy picikét itt tesztoszáskodni, de nem sokat. Gyorsan eljött az igazság pillanata. Az isteni gondviselés, a világ gazdaság pénzbősége, meg trükkök százai, amiről nyilvánvalóan nektek nem kell tudni, segítette, hogy ezt túléljük.”

Ma ennek a bűnnek, vagyis az ország eladósításának következményeit viseli minden magyar ember és minden magyar család: munkájukból nem saját maguk gyarapodnak, hanem a külföld profitál, hiszen a személyi jövedelemadó minden 10 befizetett forintjából 7-et elvisz az államadósság-szolgálat.

Az ugyanakkor lehetetlen, hogy miközben az egész ország viseli az eladósodottság következményeit, pont azok mentesüljenek ezek alól, akik ezt a helyzetet okozták. Akik ezt a bűnt elkövették Magyarországgal szemben, felelőséggel tartoznak: a politikai felelősséget a választók a 2010-es parlamenti választáson már megállapították, ugyanakkor az Albizottság az elkövetett bűn súlya miatt felkéri az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi, valamint Számvevőszéki és költségvetési bizottságát, hogy vizsgálják meg a jogi felelősség megállapításának lehetőségét. Erre különös alkalmat biztosít az a jogalkotási kötelezettség is, amely hazánk új alaptörvényének elfogadásából fakad. Az új alaptörvény ugyanis az adósságfék bevezetésével és az adósság folyamatos csökkentésére való kötelezéssel megakadályozza, hogy Magyarországot ismét eladósítsák.

2. A 2002-2010 közötti államadósság-növekedés okait vizsgáló albizottság megalakulása

A Számvevőszéki és költségvetési bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2011. február 14-ei ülésén azzal a céllal hozta létre a 2002-2010 közötti államadósság-növekedés okait vizsgáló albizottságot (a továbbiakban: Albizottság), hogy megvizsgálja, milyen elhibázott gazdasági és politikai döntések vezettek oda, hogy az államadósság GDP-hez viszonyított mértéke 50%-ával növekedett 2002 és 2010 között, továbbá vizsgálja e döntések mentén felmerülő felelősség kérdését.

A Bizottság 2011. február 28-ai ülésén választotta meg tagjait, amivel az Albizottság megbízatásának hatálya megkezdődött. A Bizottság saját tagjai közül az Albizottság elnökének Dancsó Józsefet, alelnökének Szijjártó Pétert, további tagjainak Babák Mihályt, Balla Györgyöt, Márton Attilát, dr. Lenhardt Balázst és Seszták Oszkárt választotta. Az MSZP és az LMP bejelentette, hogy nem kíván tagokat delegálni, Pösze Lajos független képviselő ugyanakkor jelezte csatlakozási szándékát, így a főbizottság őt is albizottsági tagnak választotta 2011. március 1-jén.

3 . Az Albizottság tevékenységének áttekintése

Az Albizottság megbízatásának hatálya az előzetes tervek szerint 2011. április 30-ig tartott volna, de az elvégzendő feladatok mennyiségére tekintettel a Bizottság 2011. április 18-ai ülésén 3 hónappal meghosszabbította a mandátumát.

Az Albizottság a tevékenységről szóló jelentés (a továbbiakban: Jelentés) tárgyalása előtt összesen nyolc ülést tartott, amelyeken a tagok meghallgatták az államadósság alakulására befolyással lévő döntéshozók beszámolóit, majd kérdéseket tettek fel a 2002-2010 közötti államadósság-növekedést alapvetően meghatározó döntésekről, az azok mögött meghúzódó okokról és ezen döntésekért viselendő felelősségről.

Az Albizottság első két ülésén meghallgatta az Államadósság Kezelő Központ, a Nemzetgazdasági Minisztérium, az Állami Számvevőszék és a Magyar Nemzeti Bank képviselőit, akiktől különböző szakmai anyagokat kapott az államadósság vizsgálatához. Ezt követően a politikai döntéshozókat, a 2002-2010 közötti időszak kormányfőit és pénzügyminisztereit hívta meg annak érdekében, hogy a döntések hátterébe is betekintést nyerhessen. A meghallgatások alapján a Jelentés először az államadósság növekedését alakító legfontosabb tényezőkre, ezután pedig az államadósságot leginkább befolyásoló politikai döntések, és az ezek mentén felmerülő felelősség kérdésére tér ki részletesebben.

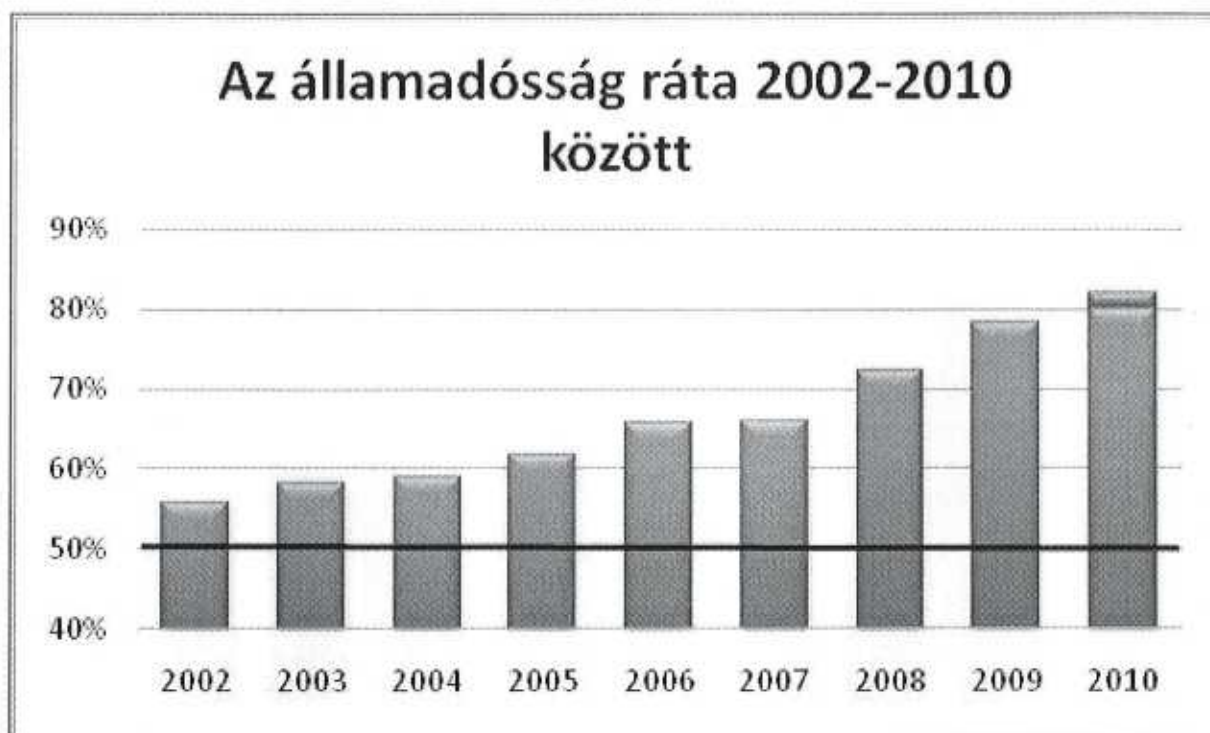
4. Az államadósság alakulása 2002-2010 között

Az államadósság az egyik legfontosabb a gazdaság állapotát kifejező indikátorok közül, mivel alakulásában számos gazdasági folyamat egyszerre tükröződik, emellett az állami gazdálkodás fenntarthatóságáról is információt ad. Az államadósság nagyságára és változására számos tényező meghatározó hatással bír: a mindenkor kormányzatok gazdaságpolitikai döntései, a költségvetési hiány, a növekedés, az árfolyam, a kamat- és inflációs környezet egyaránt befolyásolják az alakulását.

Az államadósság 2002 júniusa és 2010 márciusa között 50%-ával növekedett, vagyis a bruttó hazai termék 53%-áról 80%-a fölé.

Az alábbi ábra az államadósság évenkénti alakulását mutatja a bruttó hazai termékhez viszonyítva.

1. Ábra:

Forrás: NGM

A tényszámok alapján megállapítható, hogy 2002-ben az első Orbán-kormány a gazdaságot magas növekedéssel, jó növekedési kilátásokkal és csökkenő, jóval a maastrichti 60 százalékos szint alatti államadósság rátával adta át, az utána következő szocialista kormányok viszont a végletekig eladósították és ezáltal kiszolgáltatottá tették az országot. A maastrichti küszöböt 2005-ben léptük át, majd folyamatosan távolodtunk az eurozóna-tagsághoz szükséges szinttől.

Az egyik legfontosabb tényező az államadósság növekedése szempontjából a költségvetés valós hiányának növekedése volt. Az önkormányzatok nélkül értendő, ún. „kincstári kör” pénzforgalmi költségvetési hiánya nominálisan összegezve közel 9000 Mrd forintot tett ki 2002 közepe és 2010 március vége között, vagyis az ebben az időszakban követett elhibázott, az adatokat sokszor meghamisító kormányzati gazdaságpolitika volt az államadósság-növekedés háromnegyedének okozója.

A hiány kialakulásában nagy szerepet játszott az, hogy a költségvetés tervezése során a kiadásokat rendre alutervezték, illetve a bevételeket felültervezték. Ezeket az adathamisításokat, illetve a szándékos tervezési hibákat év végi költségvetési módosításokkal próbálták kiigazítani, ami nagymértékben rontotta a gazdaságpolitika hitelességét, és fokozta

a piaci szereplők hazánkkal szembeni bizalmatlanságát. A költségvetési hiány tervszámait és megvalósulását az alábbi ábra mutatja.

2. Ábra:

Forrás: NGM

Az Állami Számvevőszék a központi költségvetés 2002-2010. évi hiányának alakulásával kapcsolatban – többek között – a következőket emelte ki:

- *A 2002. évi hiány alakulása*

Az eredeti költségvetési törvény a hiányt 486,1 Mrd forintban határozta meg, mely az év végére háromszorosára emelkedett. A központi költségvetés 2002. évi bevételi és kiadási főösszegei és a hiány jelentős összegekkel haladták meg – a többszöri módosítás utáni utolsó, december 29-én hatályba lépett – a 2002. évi LXII. törvény szerinti módosított előirányzatokat. A kiadási főösszeg 320,5 Mrd forinttal, a bevételi főösszeg 68,9 Mrd forinttal és a hiány 251,6 Mrd forinttal magasabb összegben teljesült a 2002. év végén (december 29-én) hatályba lépett módosított előirányzatoknál.

A hiány annak ellenére lett jóval magasabb, hogy az adóbevételi előirányzatok összességében 22 Mrd Ft-tal nagyobb összegben teljesültek és a 2001. évi bevételeket 281,0 Mrd Ft-tal haladták meg.

A nagy összegű hiány kialakulása egyértelműen a kiadások ugrásszerű növekedésére vezethető vissza, mivel az ún. 100 napos program következményeként a költségvetési szervek kiadása 422,0 Mrd forinttal, a helyi önkormányzatok támogatásai 83,3 Mrd forinttal haladták meg az év végén módosított előirányzatokat, továbbá az eredeti költségvetési törvényben nem szereplő adósságtóvállalások 363,3 Mrd forint összeggel növelték a hiányt.

A korábbi évektől eltérően és a későbbiek során nem megismétlődően a kormányzati rendkívüli kiadások 2002-ben igen magas – a költségvetésben előirányzatként is megjelenő összeget – 286,3 Mrd forintot tettek ki. Ezek közül a kiadások közül a Nemzeti Autópálya Rt. (NA Rt.) (81,0 Mrd forint) és az Állami Autópálya Kezelő Rt. (ÁAK Rt.) (16,8 Mrd forint) részesedésének megvásárlására, az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. (ÁPV Rt.) tartalékának feltöltése az önkormányzati gázközmű igények rendezésére (10,1 Mrd forint), a Magyar Fejlesztési Bank Rt. (MFB Rt.) vesztésgrendezésére (60,0 Mrd forint), az agrárhitelek törlesztési támogatására és az elemi károk enyhítésére (59,9 Mrd forint), a gyorsforgalmi úthálózat üzemeltetési és fenntartási kiadásaira (15,3 Mrd forint) fordított összegek emelhetők ki.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2002-ben a központi költségvetés kiadásai 88,7 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 6 százalékát jelentette. Az adósságszolgálatl kapcsolatos kiadás 2002-ben 738,0 Mrd forint volt, amely a kiadási főösszeg 12,7 százalékát tette ki.

- A 2003. évi hiány alakulása

A központi költségvetés 2003. évi mérlegének főösszegei és a hiány jelentős összegekkel haladták meg a törvényi módosított előirányzatokat. A kiadási főösszeg 297,0 Mrd forinttal, a bevételi főösszeg 133,6 Mrd forinttal és a hiány 163,4 Mrd forinttal magasabb összegben teljesült a törvényi módosított előirányzathoz képest.

A 2002. évre vonatkozóan különösen, de a 2003. évre is érvényes, hogy az adott év vége előtt – 2002-ben 2 nappal, 2003-ban közel 1 hónappal – hatályba lépő törvénymódosítás (amely 2003-ban a hiány összegét változatlanul hagyta) nem tükrözte a költségvetés valós pozícióját. Így a teljesült év végi hiány a 2003. évben az előirányzatot 28,7 százalékkal haladta meg, míg a 2002. évi hiány 20,7 százalékkal volt magasabb a 2002. december 29-én hatályba lépett módosított összegnél. A költségvetési törvény 2003. november 27-i módosítása sem járt együtt azzal, hogy a tervek szorosabban közelítsenek a reálfolyamatokhoz.

Figyelemre méltó továbbá, hogy az Áht. pótköltségvetési törvényjavaslat készítési előírásának 2002. július 27-én hatályba lépett módosításában meghatározott arány – a költségvetési törvényben rögzítettől, illetve annak módosításától – jelentős összeggel eltérő hiány kialakulását tette lehetővé. A hivatkozott szabályozás a 2003. évre vonatkozóan azt jelentette, hogy a költségvetési törvényben rögzített hiánytól 50 százalékot meghaladó összegű eltérésre (azaz 1247,2 Mrd forint összegű hiány elérésére) lett volna lehetőség pótköltségvetés benyújtása nélkül. Az adatok azt mutatják, hogy az érvényes szabályozás garantáltan mentesítette a mindenkor kormányt a pótköltségvetés készítési kötelezettség alól. Ily módon az államháztartás kiadásainak és hiányának az adott évre vonatkozó költségvetési törvényben rögzített összegei sem a tervszámok megalapozott kialakítására, sem pedig a fegyelmezettebb gazdálkodásra nem hatnak kényszerítő erővel.

Alátámasztja az előzőeket az is, hogy az államháztartás finanszírozási igénye az eredeti és a módosított finanszírozási tervekben szereplő összegeknél egyaránt kedvezőtlenebbül alakult. A 2003. évi tervszámok kialakítása nem volt összhangban a reálfolyamatokkal, ily módon a finanszírozási igénnyel sem. Ehhez hozzájárult a központi költségvetés hiányának és a társadalombiztosítási alapok év közbeni hiányának jelentős emelkedése, valamint az ÁPV Rt. tervezettnél alacsonyabb összegű befizetése.

A pénzügyminiszter jóváhagyásával a finanszírozási tervet a 2003. évben négy alkalommal módosították. A 2003. évi finanszírozási terv novemberi átdolgozásakor – amelyet a pénzügyminiszter december 12-én hagyott jóvá – a teljes nettó finanszírozási igény meghatározásánál a PM prognózisa alapján még mindig számoltak 100 Mrd forint privatizációs bevétellel, miközben ismert volt, hogy a MOL Rt. részleges privatizációja a 2004. évre húzódott át.

A központi költségvetés összes bevételeinek 80 százalékát kitevő – az APEH és a VP illetékességébe tartozó – adók és vámok esetében egyes adónemeknél jelentős eltérések mutatkoztak az eredeti előirányzathoz viszonyítva. Az áfánál megjelenő többlet kialakulásához nagymértékben hozzájárult a 2002 decemberében történt 73 Mrd forint összegű, határidő előtti visszautalás, amelynek esedékessége 2003. január volt. A korai és a számvevőszéki ellenőrzés által nem ismert okokból történt visszautalás a 2002. évi költségvetés pozícióját a jelzett összeggel rontotta, azonban a 2003. évit javította. Az EVA-nál a rendhagyó, 15 Mrd forintos túlteljesülés nem kompenzálta az szja-nál, valamint a társasági és osztalékadónál jelentkező, összesen 65,5 Mrd Ft összegű elmaradást.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2003-ban a központi költségvetés kiadásai 133,5 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 18,2 százalékát jelentette. Az adósságszolgálatl kapcsolatos kiadás 2003-ban 812,1 Mrd forint volt, amely a kiadási főösszeg 14,3 százalékát tette ki.

- *A 2004. évi hiány alakulása*

A központi költségvetés hiánya (904,5 Mrd forint) jelentősen, 31,8 százalékkal meghaladta a hiány módosított előirányzatát. A kiadások 1 százalékkal teljesültek túl, míg a bevételek 2,8 százalékkal maradtak el a tervezettől.

A bevételek közül áfából 177,2 Mrd forinttal, szja-ból 121 Mrd forinttal, társasági adóból 11,2 Mrd forinttal, az ökoadókból 7,6 Mrd forinttal kevesebb realizálódott. A közel 317 Mrd forint összegű bevételkiesést csak részben ellensúlyozták egyes bevételi többletek.

Az áfa bevétel elmaradása már a 2004. év I-III. negyedéves adatainak ismeretében várható volt, és beavatkozás nélkül év végére 290,0-310,0 Mrd forint közötti összeget ért volna el. A pénzügyminiszter – azonnali intézkedésként – 2004. október végén utasítást adott „minden európai uniós adószámmal rendelkező adóalany kiutalás előtti ellenőrzésére”, amelyet „az uniós export-import áfa elszámolások és a makrogazdasági folyamatok közötti ellentmondás”-sal indokolt. Ezt alátámasztó dokumentumokat azonban a PM nem tudott az ÁSZ rendelkezésére bocsátani. A helyszíni ellenőrzés tapasztalatai szerint az utasítás – tartalmát tekintve – nem volt összhangban az Art. vonatkozó „az adózás működési feltételeinek kialakítása, szakszerű működtetése” rendelkezéseivel. Az utasítás előkészítetlen, indokolatlan és szakmailag téves volt. Dr. Becker Pál, az ÁSZ főigazgatójának megfogalmazása szerint „semmi más eredménye nem volt, mint a 2004-es költségvetési adatok kozmetikázása”. Ugyanakkor kedvezőtlenül hatott a költségvetés pozíciójára, megnövelte az állam terheit, hiszen a határidőn túli visszatérítések miatt kamatfizetési kötelezettség is keletkezett, és a reálgazdaságot bizonyos területeken sokszerűen érintette. Ennek hatása gyakorlatilag ma is érezhető.

A hiány megítélésénél indokolt figyelembe venni, hogy a 2004. év folyamán olyan intézkedések történtek, amelyek bevétel növekedést és kiadásmérséklődést, egyúttal hiánycsökkenést eredményeztek. Ezek (a többségi állami tulajdonú gazdasági társaságok osztalék előleg fizetési kötelezettségének előírása, az uniós adószámmal rendelkező vállalkozások áfa bevallásainak kiutalás előtti teljes körű ellenőrzése, az ún. 13. havi juttatás

2005-ben történő kifizetése) 196,2 Mrd forinttal mérsékeltek – a Kormány mintegy 180 Mrd forintos takarékosági programján túlmenően – a hiányt. Az intézkedések a 2004. évi hiányt ugyan mérsékeltek, azonban a 2005. évi hiány alakulására kedvezőtlen hatást gyakoroltak. Hatásuk egyszeri volt, nem mutattak túl az érintett két éven és így nem is voltak a központi költségvetés konszolidációjához vezető lépésnek tekinthetők.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2004-ben a központi költségvetés kiadása 168,1 Mrd forint volt, amely a hiány 18,6 százalékát jelentette. Az adósságszolgálattal kapcsolatos kiadás továbbra is jelentős kiadási tétel volt, amely 886,2 Mrd forintot tett ki (ez a kiadási főösszeg 14,2 százalékát jelentette).

- A 2005. évi hiány alakulása

A központi költségvetés 2005. évi hiánya (547,8 Mrd forint) jelentősen, 32,6 százalékkal elmaradt a tervezettől (813,2 Mrd forint). A kiadások 4,6 százalékkal, a bevételek 9,7 százalékkal teljesültek túl a tervezetthez viszonyítva.

A központi költségvetés 2005. évi pénzforgalmi hiánya ugyan kedvezően alakult, de azt egyszeri, a költségvetés egyensúlyi helyzetét nem tartósan javító tényezők idézték elő. A Budapest Airport Rt. (BA Rt.) értékesítéséből 400,1 Mrd forint rendkívüli, a költségvetésben nem tervezett kincstári vagyonkezeléssel és -hasznosítással kapcsolatos bevétel származott és a MOL Rt. összesen 80,0 Mrd forintot fizetett be a bányatelkek használata meghosszabbításának illetékeként, illetve a párnagáz megváltásának ellenértékeként. Mindezek együttes hatása (572,6 Mrd forint) meghatározóan befolyásolta a 2005. évi hiány alakulását.

A hiány megítélésénél indokolt figyelembe kell venni, hogy a költségvetési törvény – az autópályák finanszírozási rendszerének változása jogcímen – bevételi előirányzatként 148,0 Mrd forintot tartalmazott. A 2005. évi bevétel az NA Rt. által két részletben – állami kezességvállalás mellett – felvett 177,8 Mrd forint költségvetésbe történő befizetésével teljesült. (A hitel visszafizetésének határideje 2006. január 16-a volt.) A költségvetési törvény módosítása szerint az NA Rt. által felvett hitelt az állam átvállalta. A Budapest Airport Rt. (BA Rt.) értékesítése megteremtette annak a lehetőségét, hogy a Kormány rendezze az NA Rt. által felvett 177,8 Mrd forint összegű hitel visszafizetését. Ezáltal a 2006. évi pénzforgalmi hiány csökkent és a 2005. évi hiány megfelelt az EUROSTAT számítási módszere szerinti követelményeknek.

A központi költségvetés kiadási struktúráját érintően ugyanakkor nem történt előrelépés. Az államháztartás nagy ellátó rendszereinek struktúrája a 2005. évben is gyakorlatilag változatlan maradt, miközben a rendszerekre fordított kiadások az év során tovább növekedtek, amellyel a bevételek alakulása nem volt összhangban.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2005-ben a központi költségvetés kiadása 211,2 Mrd forint volt, amely a hiány 38,5 százalékát jelentette. Az adósságszolgálattal kapcsolatos kiadás jelentős kiadási tétel volt, amely 914,4 Mrd forintot tett ki (ez a kiadási főösszeg 13,1 százalékát jelentette).

- A 2006. évi hiány alakulása

A központi költségvetés hiánya (1961,6 Mrd forint) 28,1 százalékkal haladta meg az eredetileg tervezettet (1531,0 Mrd forint) és 2,1 százalékkal a hiány módosított előirányzatát. A hiány alakulása alapvetően az adósságszolgálat kamatterhének növekedésével (134,3 Mrd forint), a gázár támogatással (74 Mrd forint), valamint a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai többletkiadásával (112,7 Mrd forint) volt összefüggésben. A központi költségvetés 8,3 százalékos GDP arányos költségvetési hiánya úgy alakult ki, hogy a döntő súlyú adóbevételi előirányzatok a tervezett összegeket valamivel meghaladták. Ebben szerepet játszottak a 2006. szeptember 1-jével hatályba lépett törvényi változások, amelyek hatásaként mintegy 150 Mrd forint bevételi többlet realizálódott.

A bevételi és kiadási előirányzatok többsége a módosított költségvetési törvényben rögzítettekkel közel azonos összegben teljesült. Ez azonban nem a költségvetési törvényben meghatározott hiányösszeg betartását szem előtt tartó, kiegyensúlyozott tervezés, fegyelmezett költségvetési gazdálkodás eredménye. A központi költségvetés hiányát 390,3 Mrd forinttal növelő módosítás 2006. december 22-én lépett hatályba. Ez azt jelenti, hogy a költségvetési folyamatok évközi alakulásának következményeit a törvénymódosítás legalizálta.

Ennek alapvető oka, hogy az EUROSTAT jelzése alapján már a 2005. évben sem lehetett költségvetésen kívül kezelni az autópálya építéssel összefüggő állami kiadásokat. A 2006. évről szóló költségvetési törvény további 415,9 Mrd Ft összegű adósságátvállalásra adott felhatalmazást a Kormánynak az NA Zrt. autópálya építéssel összefüggő hitelfelvételével kapcsolatban, holott a jelzett kiadásokat a 2006. évi költségvetésben meg kellett volna tervezni. A hitelek tőketartozása mellett az Államadósság Kezelő Központ Zrt. (ÁKK Zrt.)

átvállalta a felhalmozott és ki nem fizetett, következő éveket terhelő 23,0 Mrd Ft-os kamattartozást is. A PM sem a 2006. évről szóló költségvetési törvényben, sem az azt módosító 2006. évi CXI. törvényben nem számolt a 23,0 Mrd forint nagyságrendű kamatkiadással az előirányzat kialakítása, illetve módosítása során. A költségvetési törvényben az NA Rt.-től 2006-ban átvállalt forinthitelek kamatelszámolásának előirányzatánál mindössze 4,6 Mrd forintot, a módosításkor 6,5 Mrd Ft-ot határoztak meg.

Az Áht. 14. §-ának (1) bekezdése előírja „...bármely más módon adósságot növelő újabb kötelezettséget vállalni kizárólag az adott alrendszer költségvetése útján, előirányzattal megtervezve lehet.” Mivel az átvállaláshoz ezen a költségvetési soron került elszámolásra a kamatkiadás, így a 23,0 Mrd Ft-ot előirányzatként kellett volna megjeleníteni, legalább a módosítás során.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2006-ban a központi költségvetés kiadásai 240,9 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 12,3 százalékát jelentette. Az adósságszolgálattal kapcsolatos kiadás a 2006. évben 983,3 Mrd forint volt, amely a kiadási főösszeg 11,6 százalékát jelentette.

- *A 2007. évi hiány alakulása*

A központi költségvetés hiánya (1398,1 Mrd forint) jelentősen (15,6 százalékkal) elmaradt a tervezettől (1656,5 Mrd forint). A kiadások 2,1 százalékkal, a bevételek 6,5 százalékkal teljesültek túl a tervezetthez viszonyítva.

A bevételi oldalon az egyensúly javításában szerepet kapott az adó- és járulékbévételek többlete, illetve a kamatbevételek alakulása, továbbá a központi költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok bevételeinek és befizetéseinek túlteljesítése. A kiadási oldalon a tervezettnél alacsonyabban alakultak a kamatkiadások, a metróberuházás kifizetései; az előirányzottaktól elmaradtak a gyógyszer- és táppénz kiadások, valamint az uniós hozzájárulások. Mindezekon túl 2006-ban olyan adósságátvállalásokra került sor, amelyek 2007-ben realizálódtak. Ez a hiányt 16,5 Mrd forinttal mérsékelte.

Az adóbevételi előirányzatok és teljesítésük azt jelzi, hogy a tervezés megalapozottsága ezen a területen javult és a korábbi évektől eltérően „felültervezettség” a 2007. évben nem volt.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2007-ben a központi költségvetés kiadásai 297,5 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 21,3 százalékát jelentette. Jelentős arányt képviselt

a kiadási főösszegeken belül az 1006,1 Mrd Ft-ot kitevő adósságszolgálat és kamattérítés (11,8 százalék).

- A 2008. évi hiány alakulása

A teljesített költségvetési hiány (870,0 Mrd forint) jelentősen (22,2 százalékkal) elmaradt a tervezettől (1117,7 Mrd Ft). A kiadások 0,1 százalékkal, a bevételek 3,3 százalékkal teljesültek túl a tervezetthez képest.

Az adóbevételi előirányzatok teljesülése a tervezettnél megfelelően alakult. (A 31,4 Mrd Ft adóbevételi többlet a tervezési hibahatáron belül van.) Az államháztartás alrendszeréből származó befizetések az előirányzathoz viszonyítva 73 százalékkal teljesültek túl.

A központi költségvetés hiányát mérsékelte az ún. egyéb bevételek előirányzatát jelentősen (41,5 Mrd forinttal) meghaladó többletbevétel. Ennek döntő részét a Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító Zrt. (MAVIR Zrt.) 30,5 Mrd forint összegű – egyszeri, törvényi kötelezettségen alapuló – befizetése adta.

Többlet jelentkezett az adósságszolgálatokkal kapcsolatos bevételeknél is, amely 31,6 Mrd forintot tett ki. A túlteljesülés a tőkekövetelések visszatérülésének többletéből, a Kincstári Egységes Számla, a devizaszámla, az M2M betétekkel kapcsolatos kamatok, a Nemzetközi Valutaalap és az EU Bizottság hiteleiből származó betétek bevételeiből adódott. (A lehívott hitelek egy részét, 4,9 Mrd eurót betétként helyeztek el az MNB-nél és ebből kamatbevétel származott.)

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2008-ban a központi költségvetés kiadásai 330,3 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 38 százalékát jelentette. Az adósságszolgálatokkal kapcsolatos kiadás a 2008. évben 1154,1 Mrd forint volt, amely a kiadási főösszeg 12,8 százalékát jelentette.

- A 2009. évi hiány alakulása

A tényleges költségvetési hiány (743,7 Mrd forint) 10 százalékkal haladta meg a hiány tervezett (675,9 Mrd forint) összegét. A hiány alakulását befolyásolta, hogy a költségvetés egyensúlya szempontjából meghatározó jelentőségű egyes előirányzatok és azok teljesítései kisebb vagy nagyobb mértékben eltértek egymástól.

Az adóbevételek összességében 415,6 Mrd forinttal maradtak el a törvényben előirányzott összegektől (6524,2 Mrd forint). Ennek alapvető oka az volt, hogy az előirányzatok tervezési alapját képező makrogazdasági folyamatok a 2009. év során a prognosztizálnál lényegesen kedvezőtlenebbül alakultak. Az adóbevételek miatti kiesést részben ellensúlyozták az egyéb bevételekből (31,5 Mrd forint), az adósságszolgálattal kapcsolatos bevételekből (68,7 Mrd forint) és az állami vagyonnal kapcsolatos befizetésekéből (46,1 Mrd forint) származó többletek.

A költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok többletbevétele 286,8 Mrd Ft volt, azonban a hiány növekedését okozták ezen előirányzatok tervezettnél 365,9 Mrd Ft-tal nagyobb összegű kiadásai. A hiány alakulására kedvezően hatott, hogy ugyan egyes kiadási előirányzatok (az államháztartás alrendszereinek támogatása, az állam által vállalt kezesség érvényesítése) 23,2 Mrd Ft összegben túlteljesültek, ugyanakkor más előirányzatok (az adósságszolgálat és kamattérítés, az egyedi és normatív támogatások, a családi támogatások és szociális juttatások, az állami vagyonnal kapcsolatos kiadások, a kormányzati rendkívüli és egyéb kiadások és a lakásépítési támogatások) kiadásai az előirányzottnál 90,9 Mrd forinttal alacsonyabb összegben realizálódtak.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2009-ben a központi költségvetés kiadása 354,0 Mrd forint volt, amely a hiány 47,6 százalékát jelentette. A 2009. évben is jelentős kiadási tétel volt az adósságszolgálattal kapcsolatos kiadás, amely 1180,2 Mrd forintot tett ki és a kiadási főösszeg 13 százalékát jelentette.

- A 2010. évi hiány alakulása

A költségvetési hiányszám (835,7 Mrd forint) egyelőre nem végleges adat (a 2010. évi költségvetés végrehajtásának ellenőrzése folyamatban van), de valószínűsíthető, hogy gyakorlatilag megegyezik a tervezett hiánnyal (836,1 Mrd forint).

Figyelemre méltó, hogy a központi költségvetés hiánya már 2010 februárjában 608,1 Mrd forint, júniusban pedig 1021,9 Mrd forint volt és ez a kedvezőtlen költségvetési folyamatokba azonnali beavatkozást tett szükségessé.

Az államháztartásról szóló törvény 50/A. § (2) bekezdésének a) pontja alapján az államháztartásért felelős miniszternek a választásokat megelőzően 15 nappal jelentést kellett közzétennie az államháztartás pénzügyi és vagyoni helyzetéről. A jelentést az Állami

Számvevőszéknek 15 napon belül véleményeznie kellett. A vélemény összegzett megállapítása az volt, hogy a költségvetési törvényben rögzített, és a választások előtti jelentésben prognosztizált hiány betartása sem valószínűsíthető.

A nem megalapozott tervezésre az ÁSZ a 2010. évi költségvetés véleményezése során is felhívta a figyelmet. A bevételek esetében egyes adóbevételeknél (társasági adó, személyi jövedelemadó, illeték) a tervezetthez képest jelentős elmaradás (425,6 Mrd forint) volt tapasztalható, amelyet a pénzügyi szervezetek különadójának és az egyes ágazatokat terhelő különadóknak a bevezetése (334,0 Mrd forint összegben) kompenzált.

A kötelező magánnyugdíj-pénztári tagság miatt 2010-ben a központi költségvetés kiadásai 310,3 Mrd forintot tettek ki, amely a hiány 37,1 százalékát jelentette. Jelentős kiadási tétel volt az államadóssággal kapcsolatos kiadás, amely 1136,4 Mrd forintot tett ki (kiadási főösszeg 12,2 százalékát jelentette).

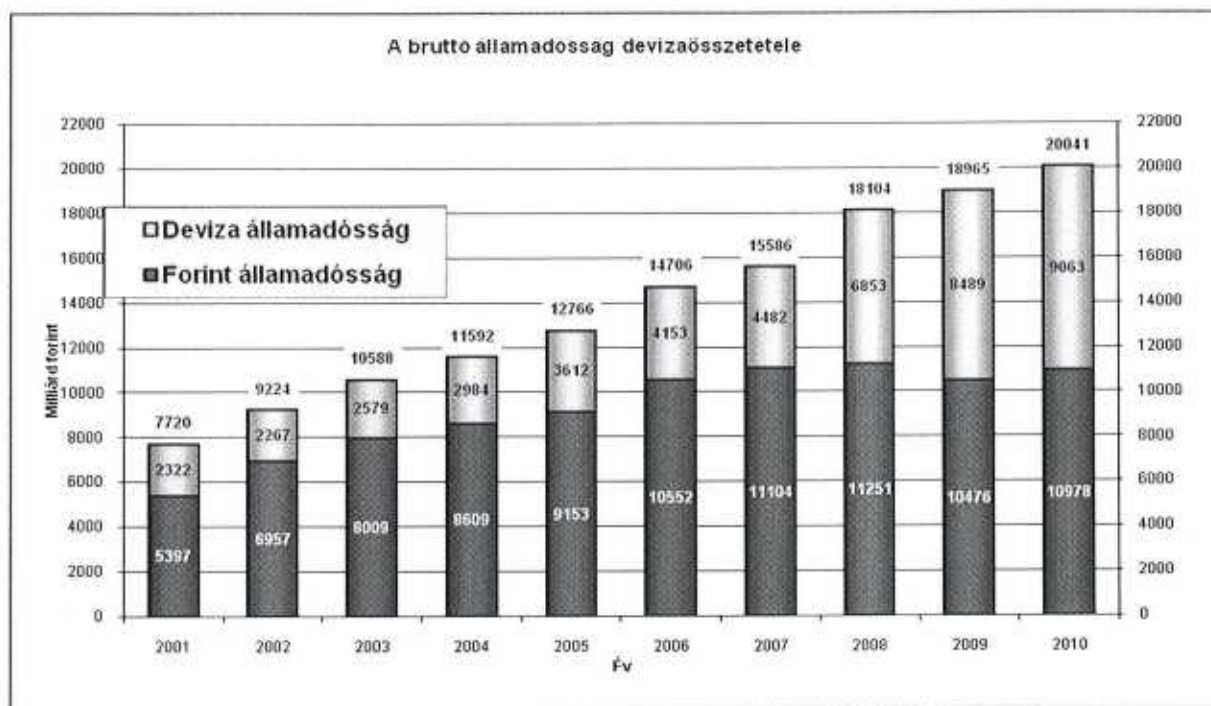
* * *

A költségvetési hiány mellett nagymértékben hozzájárult az adósságnövekedéshez az egyes állami cégek adósságátvállalása vagy más módon történő konszolidációja (pl. feltőkésítés). Egyes állami tulajdonban lévő vállalatok nem tartoznak (vagy csak részben tartoznak) az ún. ESA-körbe, azaz saját vállalati adósságuk nem része a kimutatott államadósságnak. Amennyiben e vállalatok hosszú ideig veszteségesek, az ennek finanszírozására felvett hitelállomány egy idő után nem fenntartható, csődközelbe helyezhet: általában ilyenkor vállalja át az állam a vállalat hitelét, ami növeli az explicit államadósságot. 2002 és 2010 között összességében 1350-1400 Mrd forint adósságátvállalás történt, ami az államadósság növekedését tizedrészben magyarázza meg. Az érintett vállalatok közül a legjelentősebb tételek a MÁV, a BKV, az MFB, a Nemzeti Autópálya Zrt. és a Nemzeti Autópálya-kezelő Rt esetén merültek fel.

Szintén jelentősen, a teljes adósságnövekmény körülbelül egytizedét kitevő mértékben növelte a bruttó államadósságot az IMF-től és az Európai Bizottságtól lehívott hitel azon része, amelyet az állam az MNB számláján helyezett el (ez 3 Mrd eurónak megfelelő tétel). Az IMF-EU hitelek lehívása ahhoz a súlyos kormányzati gazdaságpolitikai hiba is nagymértékben hozzájárult, hogy a devizában felvett adósság aránya Magyarországon a 2002-es 25 százalékról 2010-re 45 százalékra emelkedett, amely a folyamatos árfolyamváltozások miatt jelentős kockázatot hordoz magában. (Jelenleg a forint egy százalékos leértékelődése

ceteris paribus mintegy fél százalékkal növeli az adósságállományt.) A következő ábra a bruttó államadósság deviza-összetételét mutatja az Államadósság Kezelő Központ adatai alapján.

3. Ábra:

Forrás: ÁKK

Az ábrán jól látszik, hogy a 2002-es évet kivéve minden évben jelentősen nőtt a devizaadósság forint értéke, míg a forint adósság 2008-ban lényegében stagnált az előző évhez képest, majd 2009-ben jelentősen visszaesett. A magasabb devizaarány növelte az ország (egyébként is kirívóan magas) árfolyamkitettséget, csökkentve a gazdaságpolitika mozgásterét. A 2002-től 2010-ig tartó időszakban a Nemzetgazdasági Minisztérium számításai szerint az árfolyamingadozás összességében körülbelül 500-550 Mrd forinttal növelte az államadósságot, ami a teljes adósságnövekmény 4-5 százalékával egyenértékű.

További adósságnövekedést generáló tétel az MNB kiegyenlítési tartalékának feltöltése, ami a vizsgált időszakban a teljes adósságnövekmény 3 százalékát, 372 Mrd forintot tett ki. Az önkormányzati szektor eladósodottsága is felgyorsult a vizsgált nyolc évben, a teljes adósságnövekményből 450-500 Mrd forintot, azaz 3-4 százalékot magyaráz. Itt érdemes megemlíteni, hogy számos önkormányzat működését gyakorlatilag ellehetetlenítették azok a PPP konstrukciók, amelyeket ekkor kötöttek az államadósságra kifejtett hatások elnyújtása érdekében.

Az államháztartás fenntarthatóságában természetesen egyéb tényezők is szerepet játszanak. Ezek közül fontos kiemelni a gazdasági növekedést, amelytől nagymértékben függ az államadósság finanszírozhatósága, valamint a kockázati felárat, ami a kamatfizetési kötelezettség mértékét befolyásolja. A vizsgált nyolc évben az egymást követő megszorító csomagok miatt a gazdasági növekedés folyamatosan esett vissza, az adathamisítások miatt előállt hitelesség-vesztés pedig évről évre növelte a magyar kockázati felárat. Figyelemre méltó a Magyar Nemzeti Banknak az Albizottság részére megküldött becslése, amely szerint a magyar és a szlovák kockázati felár közötti különbség miatt a 2002-2010 közötti években összesen a GDP 1,1 százalékával emelkedett a magyar központi költségvetés kamatkiadása. Megállapítható tehát, hogy jelentős többlet-kamatkiadást okozott a magyar államnak hazánk kockázati megítélésének folyamatos romlása. Ennek döntő része, a GDP arányában 0,8 százalék a 2009-2010-es évekhez köthető.

5. Az államadósság-növekedés kapcsán felmerülő politikai felelősség

Az elmúlt nyolc év adathamisításokkal, túlköltekezéssel, magas államháztartási hiánnyal, és növekvő államadóssággal járó politikája miatt a 2008 őszen élesedő pénzügyi válság az országot olyan kiszolgáltatott helyzetben találta, hogy csak nemzetközi hitelek segítségével tudtuk elkerülni az államcsődöt. A szocialista kormányok döntései a jövőnk elzalogosításához vezettek, így jelenleg minden Magyarországon befizetett 10 forintnyi személyi jövedelemadóból 7 forintot adósságszolgálatra kell kifizetnie az államnak, tehát a magyar emberek munkája nem Magyarországot és a magyar családokat gazdagítja, hanem a külföld profitál belőle.

Az elmúlt nyolc év szocialista, illetve SZDSZ-es kormányzati vezetőinek felelőssége annál inkább megkerülhetetlen, hogy 2002 óta az akkori ellenzéki politikusok, szakemberek újra és újra figyelmeztették az MSZP-SZDSZ kormányokat az államadósság drámai mértékű növekedéséhez vezető intézkedések hibás és veszélyes voltára. Az alábbiakban kiderül, hogy az államadósság kezelése szempontjából visszatekintve hogyan értékelik munkájukat az elmúlt nyolc év pénzügyminiszterei és kormányfői.

László Csaba volt pénzügyminisztert elsősorban a száznapos programok hatásáról kérdezte az Albizottság, aki a minisztersége alatt végrehajtott közalkalmazotti béremeléssel kapcsolatban (ami a száznapos program legnagyobb kiadási tétele volt) úgy fogalmazott, hogy érzékelték a költségvetési kockázatokat, de a szociális elvárások is jogosak voltak. Szerinte abban az

esetben, ha a száznapos programokat követően további finanszírozhatatlan adócsökkentésre és egyéb lépésekre nem került volna sor, 2006-ra el lehetett volna érni a maastrichti kritériumokat. Az eladósodás fő okait a monetáris politikában (főlegesen magasak voltak a forintkamatok, ami többletköltséget okozott a költségvetésnek és lassította a növekedést), az erőltetett autópálya-építésben és azokban a magántőkéből finanszírozott PPP-beruházásokban látta, amelyek üzemeltetéséért az állam évtizedekig fizet rendelkezésre állási díjat.

Draskovics Tibor ezzel szemben úgy vélte, hogy a száznapos programok elhibáztak voltak, és nem engedhették volna meg magunknak sem a köztisztviselők 100 százalékos béremelését, sem a közalkalmazottak 50 százalékos és a fegyveresek 70 százalékos fizetésemelését. Draskovics szerint ugyanakkor a PPP konstrukciók „nem ördögtől valók”, hiszen az állami beruházások esetén is meg kell fizetni a kamatokat és az üzemeltetés költségeit. Az Albizottság Draskovics Tiboron többek között azt az áfa-visszatartási döntést is számon kérte, amely kis- és közepes vállalkozások ezreit hozta rendkívül nehéz helyzetbe és a vállalkozói szférát megbénító körbetartozást okozott. Ezzel kapcsolatban a volt pénzügyminiszter csak annyit ismert el, hogy rossz volt az intézkedés kommunikálása.

Egyikük sem árulta el menesztésének okát. László Csaba meghallgatása végén egy nyilatkozatot is felolvasott, melyben a politikai felelősséget igyekezett „szétteríteni”. Szerinte „a gazdaság, ezen belül az államadósság mindenkori alakulása akár kormányzati ciklusokon is átívelő, kollektív és egyéni döntések kölcsönhatásának az eredménye, ezért egyes személyeknek az államadósság mértékével kapcsolatos kizárólagos felelősségét nincs értelme és nem is lehetséges vizsgálni.” Draskovics Tibor a következőképpen nyilatkozott a felelősség kérdésével kapcsolatban: „Ha valamiért nincs jó lelkiismeretem, az a strukturális lépések elmaradása. Erre persze sokféle magyarázat van, nem az, hogy nem voltak erre vonatkozó javaslatok, mert voltak, hanem az, hogy hiányzott az a politikai közeg, az a felelős gondolkodás a politikai elitben, kormányban és ellenzékben, ami ezekhez, a hosszú távon szükséges, rövidtávon fájdalmas lépésekhez elengedhetetlen lenne. Ha ebből többet lehetett volna 2004-ben megtenni, akkor jobb lelkiismerettel tekintenék vissza a pénzügyminiszteri működésemmre.”

Veres János pénzügyminiszterségének idején, 2005 és 2009 között drasztikusan, több mint egynegyedével, a GDP 61,8 százalékaról 78,4 százalékára nőtt az államadósság. Gyurcsány Ferenc volt pénzügyminisztere ennek fő okait az uniós elszámolások gyakori változtatásában és az egységes politikai akarat hiányában látta. Szerinte nem volt egységes politikai

elképzelés arról sem, hogy a szociális célok vagy a kitűzött beruházási programok megvalósítása a fontosabb. Ugyanakkor kiemelte, hogy a konvergencia-programok betartása volt a legfontosabb makrogazdasági cél, ezért ez határozta meg a költségvetési politikát.

A bizottság fideszes tagjai több, konkrét pénzmozgásokat érintő kérdést is feltettek (Budapest Airport, Malév, Postabank, MOL részvények és a moszkvai kereskedelmi kirendeltség épületének eladása, autópálya építések), ezekre azonban nem kaptak konkrét válaszokat a volt pénzügyminisztertől, aki szerint az éves költségvetésekből és zárszámadásokból mindenki megfelelően tájékozódhat. A volt pénzügyminiszter arra a kérdésre, hogy miért maradtak el a strukturális reformok, úgy reagált, hogy minisztersége idején több szerkezeti átalakítás is történt, és a 2006-os kampányok idején ő – mindvégig őszintén – ezek fontosságát hangsúlyozta. A 2005. évi törvény az adócsökkentésről, majd ennek visszavonása szerinte nem köthető a választásokhoz.

Felelősség tekintetében csatlakozott László Csaba nyilatkozatához, és ő is arra hivatkozott, hogy a költségvetési folyamatoknál szakmailag nem indokolt egy zárt periódust vizsgálni. Veres az őszi beszéddel kapcsolatos kérdésre azt a választ adta, hogy ő nem vallotta be, hogy hazudott, és amit Gyurcsány mondott, arról ő nem tud, azt ne kérjék rajta számon. Azt állította, hogy nincs tudomása semmilyen adat meghamisításáról.

Oszkó Péter szerint 2002-től kezdve minden kormány intézkedései között kimutathatóak voltak olyan államadósság-növekedést előidéző lépések, amelyek elsősorban a gazdasági „csodavárás” következményei: ilyenek például a közszférában végrehajtott béremelések és a minimálbér adómentessé tétele. Ezek nem eredményeztek olyan mértékű gazdasági fellendülést, amely képes ellensúlyozni a hiány növekedését, így véleménye szerint egyértelműen hibás döntések voltak, hiszen az itthon kiengedett bértömeg nem áramlott vissza a hazai gazdaságba, mivel az nem volt elég versenyképes ahhoz, hogy felszívja.

A volt pénzügyminiszter szerint a legsúlyosabb hibákat 2005 végén és 2006-ban követte el a kormány. Úgy vélte, hogy a 2006-os évben, illetve annak előkészítéseként az adórendszerben és a költségvetéssel kapcsolatosan olyan döntések születtek, amelyek rossz pályára terelték a gazdaságot. Ezt követően a konszolidáció megint csak a politikai népszerűtlenséget igyekezett elkerülni, ezért olyan szerkezetűre sikerült, ami végtelenül sérülékennyé tette a magyar gazdaságot, tovább rontva a versenyképességet. Szerinte tényszerűen megállapítható, hogy Magyarország nem volt felkészülve a válságra.

Emlékeztette az Albizottságot arra is, a kormány átvételekor a hivatalos prognózis a gazdasági visszaesésről 3,3 százalékos volt, a tervezett költségvetési hiány 2,9 százalékos, ezért nagymértékű korrekciót kellett végrehajtani az előrejelzéseknél: a várt visszaesést 6,9 százalékra, a költségvetési hiányt 3,9 százalékra kellett módosítani. Arra a kérdésre, hogy hamisak voltak-e a 2009-es költségvetés adatai, figyelemre méltó megállapítást tett: „Hogy hamis volt-e a 2009-es költségvetés? Én a 2006-os költségvetésre sokkal kritikusabb állításokat tennék. Pláne, hogy a költségvetés mellett volt egy ötéves elfogadott adócsökkentési program.”

Oszkó Péter kifejezte együttérzését a jelenlegi kormánnyal annak kapcsán, hogy milyen nehéz helyzetet örökölt. Szerinte csak egy olyan kormány volt, amelyik az Orbán-kabinetnél is rosszabb helyzetben vette át a kormányzást: a Bajnai-kormány, állítása szerint 2009-ben voltunk ugyanis legközelebb a szakadék széléhez.

Medgyessy Péter kiemelte, hogy a kormány átvételekor megköszönte Orbán Viktornak, hogy a gazdaságot és az országot jó állapotban adta át. Ezt ma is helytállónak tartja, hiszen az államadósság nagymértékben csökkent az első polgári kormány hivatali ideje alatt.

Kifejtette, hogy 2002 és 2004 között a költségvetési hiány 8,9 százalékról 6,4 százalékra csökkent. Szerinte a száznapos program – a közvélekedés és egyes félművelt elemzők véleményével szemben – a 2002-es hiánynak nem alapvető okozója, hiszen abból csak 1 százalékpontot tett ki (200 milliárd forint körüli volt). Az összeg szerint helyes célokra ment el, a közalkalmazottak és egészségügyi dolgozók ötven százalékos béremelésére, amit már az abban az időszakban is jelentkező pályaelhagyás mértéke indokolt. A 9,8 százalékos hiány okaiként a nemzetközi szabályok szerinti új elszámolást és a lakástámogatási rendszert említette.

Az SZDSZ-es korrupciós ügyekről továbbra sem árult el részleteket, a többszörös költséggel járó autópálya-építéseket pedig szerinte Magyarország felszíni adottságai indokolták. A támogatott forinthitelek megszüntetésével kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy 2003-ban csak „ésszerű korlátokat” szabtak, szerinte a deviza-eladósodás ezzel nem hozható összefüggésbe.

Bár az ország bruttó adóssága 2001 és 2004 között a GDP 52 százalékáról 59 százalékra nőtt, a volt miniszterelnök szerint az államadósság nem ekkor ugrott meg, és mivel ez még megfelel a maastrichti követelményeknek, vállalhatónak nevezte azokat a közállapotokat, amelyeket a kormánya maga után hagyott.

Úgy nyilatkozott: „Hogy 2005-től mi történt, az nem az én felelősségi körömhöz tartozó kérdés.” Elmondta, hogy 2004 nyarán, informális kormányülésen egy kemény költségvetési megszorítást terjesztett elő utasítására a pénzügyminisztere, amely 2005-től jutott volna érvényre, de a választásokra tekintettel ezt nem támogatták a szocialista és szabad demokrata képviselők.

Bajnai Gordon szerint a kormányát megelőző időszakban az államadósság GDP-arányos mutatójának mind a két felével probléma volt: a kiadások is jelentősen elszaladtak, az ország versenyképessége elkezdett romlani, és a 2000-es évek közepén egyre fokozódó mértékben lassult a magyar gazdaság növekedése. Ezek a tényezők együttesen okozták azt, hogy Magyarország a válság küszöbére 70 százalékot meghaladó eladósodással érkezett. Mivel 2006-ban a választásokat megelőző folyamatokból már egy 10 százalékot meghaladó éves költségvetési hiány adódott volna, a második Gyurcsány-kormány kiigazításba fogott, de ebben túl nagy arányt képviseltek a bevételnövelő lépések, amelyek a gazdaság versenyképességét rontották, a gazdaság növekedési képességét lassították. Ez pedig előretekintve fokozta az országgal szembeni bizalmatlanságot.

Oszkó Péterhez hasonlóan ő is felhívta a figyelmet arra, hogy amikor a kormány hivatalba lépett, azok a meghatározó mutatók, amelyek alapján az ország talpon maradási esélyeit, az ország iránti bizalmat meg lehet ítélni, példátlanul rossz képet mutattak. A kamatfelár rendkívül magas volt, 6,3 százaléknyi többletkamatot kellett fizetnünk azért, mert Magyarországot nagyon kockázatosnak ítélték. A forint euróhoz viszonyított árfolyama 317-ig elszaladt, ez gyakorlatilag a lakossági devizahittel rendelkezők számára tömegesen kilátástalanná tette középtávon a lakáshitelek törlesztését. Figyelmeztetett arra is, hogy a súlyosan veszélybe sodródó, hitelt felvevő családokon túl a másik súlyos veszély a munkanélküliség volt. Ennek alapján szerinte a válság Magyarországot Európában az egyik legsúlyosabban érintette. Azzal kapcsolatban, hogy milyen állapotban vette át az ország kormányzását, úgy nyilatkozott: „Azt gondolom, Oszkó úr pontosan fogalmazott, amikor azt mondta, hogy valószínűleg 20 év alatt ez volt az a kormány, amely új kormányként a legnehezebb helyzetet örökölte.”

Úgy vélekedett, hogy egy nagyon veszélyes folyamat indult el, és minden erővel meg kellett állítani Magyarország eladósodását, ellenkező esetben belecsúszhatott volna egy olyan adósságspirálba, amiből aztán nincs kiút. Az ebből való kitörés érdekében a kormányának

stabilizálnia kellett Magyarországot, visszaszerezni a bizalmat, és olyan strukturális változásokat véghezvinnie, amihez a politikai bátorság régóta hiányzott.

Gyurcsány Ferenc albizottsági meghallgatásán sem tért le az őszödi útról: azt állította, hogy az államadósság növekedése az első Orbán-kormány, a Medgyessy-kormány és az első Gyurcsány-kormány közös felelőssége, annak ellenére, hogy az 1998 és 2002 közötti csökkenést követően az elmúlt nyolc év négy szocialista kormánya alatt – amelyek közül háromnak személyesen is tagja volt – közel 50%-ával nőtt az államadósság GDP- arányosan.

Az Albizottság tagjai felhívták a figyelmét a volt miniszterelnöknek, hogy Medgyessy Péter szerint a polgári kormányzás után jó állapotban vette át a gazdaságot, távozásakor még mindig a maastrichti kritérium alatt volt az államadósság szintje, ezzel szemben Bajnai tőle egy szakadék szélén álló ország irányítását vette át. Mindezt Gyurcsány Ferenc nem kívánta kommentálni.

Az albizottsági tagok arra is emlékeztették a volt kormányfőt, hogy kormánya egyáltalán nem készítette fel az országot a válságra, hanem a végletekig kiszolgáltatta, és az utolsó pillanatig azt bizonygatta, hogy a válság minket el sem fog érni, kormányának tagjai pedig az erre figyelmeztető fideszes képviselőket a válság apostolainak nevezték. A volt miniszterelnök azonban ezzel kapcsolatban sem ismerte el felelősségét, elmondása szerint a tévedését alátámasztotta egy európai porondon történt konzultáció, valamint a bankszövetség és a jegybank vezetőivel történt megbeszélés.

A meghallgatáson nem derült fény a hírhedt „trükkök százai” részleteire, és más kérdésekre sem, mivel a volt kormányfő válaszaiban elsősorban az elődeire utalt vissza, illetve a nemzeti ügyek kormányának intézkedéseit értékelte.

Melléklet:

Az Albizottság által kapott dokumentumok jegyzéke

1. Tájékoztató az államadósság alakulásáról 2001-2010 (Államadósság Kezelő Központ Zrt.)
2. A nemzetközi hitelcsomag lehívása és felhasználása (Államadósság Kezelő Központ Zrt.)
3. A 2010. november 29-i, december 20-i és a 2011. január 24-i jegybanki kamatemelés hatása a központi kormányzat kamatfizetésére (Államadósság Kezelő Központ Zrt.)
4. Az államadóssággal kapcsolatos döntéshozatali rendszer (Államadósság Kezelő Központ Zrt.)
5. Tájékoztató a nemzetközi hitelcsomagból lehívott hitelek felhasználásáról (Államadósság Kezelő Központ Zrt.)
6. Tájékoztató az államadósságról és az államadósság változását befolyásoló főbb államháztartási folyamatokról (Nemzetgazdasági Minisztérium)
7. Az államháztartás főbb mutatószámai (Nemzetgazdasági Minisztérium, 1. sz. táblázat)
8. A kormányzati szektor egyenlege, adóssága és adósságváltozásának összetevői (Nemzetgazdasági Minisztérium, 2. sz. táblázat)
9. Az államháztartás főbb mutatószámai önkormányzatok nélkül (Nemzetgazdasági Minisztérium, 3. sz. táblázat)
10. A központi költségvetés évenkénti hiányának alakulása a 2002-2010. években (Állami Számvevőszék)
11. Az elkülönített állami pénzalapok és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai hiányának hatása az államháztartás helyzetének alakulására a 2002-2010. évek között (Állami Számvevőszék)
12. Kivonatok a 2002-2009. évek költségvetésének végrehajtásáról szóló törvényekből a Nyugdíjbiztosítási és az Egészségbiztosítási Alap főszámairól (Állami Számvevőszék)

13. Az elkülönített állami pénzalapok és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak költségvetési teljesítési adatai a 2002-2010. közötti években (Állami Számvevőszék)
14. Kimutatás a központi költségvetés főbb kiadásairól (Állami Számvevőszék)
15. Milyen szerepet játszott a Magyar Nemzeti Bank tevékenysége az államadósság 2002 és 2010 közötti alakulásában? (Magyar Nemzeti Bank)
16. A szlovák-magyar kockázati felárak eltérésének hatása a költségvetés kamatkiadásaira (Magyar Nemzeti Bank)

Budapest, 2011. július 31.

Dr. Dancsó József

elnök